

Особливості взаємозв'язку соціального статусу в групі та характеру розвитку соціального інтелекту

Соціометричний показник	Показник методики соціального інтелекту Дж. Гілфорда, r_s				
	1 субтест	2 субтест	3 субтест	4 субтест	Загальний рівень
Кількість отриманих суб'єктом позитивних виборів за діловими якостями	0,09	-0,11	0,18	0,18	0,12
Кількість отриманих суб'єктом негативних виборів за діловими якостями	-0,16	-0,01	-0,11	0,03	-0,09
Кількість отриманих суб'єктом взаємних позитивних виборів за якостями неформальними	-0,07	0,15	0,09	0,01	0,07
Кількість отриманих суб'єктом взаємних негативних виборів якостями неформальними	-0,29	-0,05	-0,40*	0,08	-0,26

Умовні позначки: * – $p \leq 0,05$ при $r_{s\text{кр.}} = 0,33$ для $N = 38$.

При цьому рівень розвитку таких здібностей, що входять у структуру соціального інтелекту, як здатність передбачати наслідки поведінки в певній ситуації і здатність розуміти зміну значення подібних вербальних реакцій людини в залежності від контексту викликала їх ситуації і загальний рівень соціального інтелекту певною мірою перешкоджає формуванню антагоністичних міжособистісних відносин в групі.

Висновок. Розвинуті здібності соціального інтелекту особистості не обов'язково призводять до лідерства в курсантському колективі в діловій сфері або в особистісних стосунках, але є важливою умовою того, що суб'єкт на емоційному рівні не стає «ізолюваним» від членів групи. Найбільш важливою щодо статусу курсанта в групі є рівень розвитку здібності розуміти зміну значення подібних вербальних реакцій людини в залежності від контексту ситуації, що їх викликала.

Список бібліографічних посилань

1. Михайлова (Алєшина) Е. С. Тест Дж. Гілфорда и М. Салливена. Диагностика социального интеллекта. Руководство пользователя. СПб. : Имотон, 2001. 51 с.
2. Федоренко А. В. Влияние социального интеллекта на процесс адаптации будущих педагогов-психологов к учебно-профессиональной деятельности и его развитие во время обучения в ВУЗе. *Вестник Военного университета*. 2011. № 3 (27). С. 53–56.
3. Алешина Н. В. Оценка влияния развития социального интеллекта человека на его социометрический статус в группе // Экономика. Социология. Меджмент : образов. портал. URL: <http://ecsocman.hse.ru/text/33723051> (дата звернення: 23.10.2019).

Одержано 29.10.2019

УДК 347.121.2

Наталія Вадимівна ХОДЕЄВА,

кандидат юридичних наук,

старший викладач кафедри цивільного права та процесу факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ

ЗАХИСТ СУБ'ЄКТИВНИХ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ У РОЗРІЗІ ПРАВА НА ІНФОРМАЦІЮ ПРО СТАН СВОГО ЗДОРОВ'Я – СПІВВІДНОШЕННЯ ТАКИХ ПОНЯТЬ, ЯК «ЗАХИСТ» ТА «ОХОРОНА»

У тезах вказано, що право на інформацію про стан свого здоров'я, як і будь-яке суб'єктивне право має реальну цінність лише у разі, якщо у випадку порушення його можна захистити. Але на теперішній час виникають певні дискусії, у зв'язку з тим, що в науці цивільного права не існує єдиного визначення захисту суб'єктивних цивільних прав, яке б задовольняло всіх науковців, а також існують різні погляди щодо співвідношення таких понять, як «захист» та «охорона» права на інформацію про стан свого здоров'я.

На даний час в науці цивільного права не існує єдиного визначення захисту суб'єктивних цивільних прав, яке б задовольняло всіх науковців. А отже аналіз теоретичних аспектів захисту суб'єктивних цивільних прав та визначення їх у рамках цивільних відносин з приводу інформації про стан свого здоров'я є вкрай важливим.

Так в юридичній літературі переважають певні погляди науковців, в яких основний акцент при розгляді захисту суб'єктивних цивільних прав робиться безпосередньо на його державно-правовому характері, який полягає у

відновленні порушеного права, забезпеченні виконання юридичного обов'язку [1, с. 56; 3, с. 9]. Отже, захист розглядається як функція держави, яка за допомогою певних спеціальних заходів спрямована як на припинення конкретних правопорушень, так і на відновлення порушених інтересів або ж забезпечення умов їх задоволення в інших формах.

Як вважав С. С. Алексєєв, захист суб'єктивного цивільного права – це державно-примусова діяльність, спрямована на поновлення порушеного права, забезпечення виконання юридичного обов'язку [2, с. 180]. Тоді виникає запитання про природу права на самозахист та його здійснення, зокрема відібрання медичної книжки в осіб, які не мають права з нею ознайомлюватись. Виважено до цього підійшов Р. Б. Шишка, який зазначив, що захист суб'єктивного цивільного права – це діяльність володільца прав чи уповноважених органів із застосування правоохоронних заходів державно-примусового характеру (заходів відповідальності або заходів захисту), спрямованих на визнання або відновлення порушеного суб'єктивного права... [3, с. 28].

На противагу вищезазначеним поглядам науковців існують інші, в яких захист визначається як можливість уповноваженої особи застосувати певні заходи правоохоронного характеру задля поновлення свого порушеного чи оспорюваного права [4 с. 335; 7, с. 409]. Варто погодитись з В. П. Грибановим, що право на захист не обмежується лише застосуванням державою заходів примусового характеру, а пов'язується, перш за все, з діяльністю самого суб'єкта щодо поновлення порушеного права та припинення дій, що його порушують [5, с. 107].

Цивільне законодавство України, визначаючи право на захист, не обмежується діяльністю державних або інших уповноважених органів, яка спрямована на застосування засобів примусового впливу до правопорушника, а досить широко регулює відносини самозахисту прав самим потерпілим (ст. 19 ЦК України), які не містять державно-примусового характеру. Також ст. 20 ЦК України передбачено певні особливості здійснення права на захист. Р. Б. Шишка до захисту прав включив форми (юрисдикційну та неюрисдикційну), засоби та способи [6, с. 118].

Отже можна дійти певного висновку, а саме, що правовий захист не може обмежуватись лише можливістю застосування юридично закріплених захисних механізмів. Особа самостійно наділена правом обирати певні способи захисту відповідно до змісту порушеного права, характеру правопорушення та його наслідків, або взагалі відмовитися від застосування засобів захисту.

Законодавством України втілено широкий підхід до розуміння охорони права на інформацію. Так, відповідно до ст. 7 Закону України «Про інформацію», охорона права на інформацію забезпечується шляхом гарантування державою всім учасникам інформаційних відносин рівних прав і можливостей доступу до інформації; заборони обмеження права обирати форми і джерела одержання інформації; закріплення можливості вимагати усунення будь-яких порушень зазначеного права тощо. Отже, зазначена стаття до категорії «охорона права на інформацію про стан свого здоров'я», окрім засобів усунення порушень права на інформацію про стан свого здоров'я (засобів захисту), відносить і ті засоби, які, у свою чергу, забезпечують нормальний хід реалізації права на інформацію про стан свого здоров'я.

Суб'єктивне право на захист у механізмі здійснення права на інформацію про стан свого здоров'я можна також розглядати як можливість особи з метою запобігання протиправним посяганням на суб'єктивне право на інформацію про стан свого здоров'я та поновлення його у разі порушення, використовувати певні заходи правоохоронного характеру.

Насамперед можливість особи захищати право на інформацію про стан свого здоров'я ґрунтується на положеннях ч. 5 ст. 55 Конституції України, ст. 15 та ст. 275 ЦК України, якими передбачено право особи захищати свої суб'єктивні права у разі їх порушення, невизнання або оспорювання, та п. 2 ч. 2 ст. 7 Закону України «Про інформацію», якою закріплено можливість вимагати усунення будь-яких порушень права на інформацію.

Також необхідно зазначити, що в науковій літературі також існують різні погляди щодо співвідношення таких понять, як «захист» та «охорона» [7, с. 46]. Враховуючи цей факт, ми вважаємо за доцільне відмежувати поняття «захист права на інформацію про стан свого здоров'я» від поняття «охорона права на інформацію про стан свого здоров'я».

У широкому розумінні охороною є вся сукупність засобів, які забезпечують нормальний хід реалізації суб'єктивних прав, до яких включаються заходи не тільки правового, але й економічного, політичного, організаційного та іншого характеру, спрямовані на створення необхідних умов для здійснення суб'єктивних прав [8, с. 53; 11, с. 29–37; 12, с. 10]. У такому разі поняття «охорона цивільних прав» охоплює поняття «захист цивільних прав».

У вузькому (буквальному) тлумаченні під охороною цивільних прав розуміють лише передбачені законом засоби, що спрямовані на відновлення чи визнання цивільних прав та інтересів при їх порушенні чи оспорюванні [13, с. 291]. У цьому разі поняття охорони та захисту співпадають.

Отже, не доцільно позначення такої юридичної категорії, як засоби відновлення порушених прав, двома термінами «захист» та «охорона». А тому доцільно поняття «охорона цивільних прав» використовувати у широкому значенні, але не як сукупність, а як систему форм, засобів та способів, якої слід дотримуватися як імператив. Це має нейролінгвістичне значення для оцінки дій чи діяльності з охорони.

Висновок. На підставі вищевикладеного *під охороною* права на інформацію про стан свого здоров'я необхідно розуміти систему засобів та способів, які забезпечують здійснення суб'єктивного права, попереджують можливості його порушення, а у разі порушення забезпечують його відновлення та усунення причини, що їх породжують.

Тобто ми доходимо певного висновку, відповідно до якого поняття «охорона права на інформацію про стан свого здоров'я» охоплює поняття «захист права на інформацію про стан свого здоров'я».

Список бібліографічних посилань

1. Илларионова Т. И. Основания внедоговорной ответственности организации : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Свердловск, 1971.
2. Алексеев С. С. Общая теория права : в 2 т. Т. 1. М. : Юридическая литература, 1981. 359 с.
3. Шишка Р. Б. Охорона прав інтелектуальної власності: авторсько-правовий аспект : моногр. Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. 369 с.
4. Гражданское право : учеб. Т. 1 / под ред. А. П. Сергеева, Ю. К. Толстого. Изд. 6-е. М. : Велби, 2002. 776 с.
5. Грибанов В. П. Осуществление и защита гражданских прав. 2-е изд., стереотип. М. : Статут, 2001. 411 с.
6. Цивільне право України. Загальна частина : підруч. / за ред. проф. Бошицького Ю. Л. та проф. Шишки Р. Б. (кер. авт. кол.). Київ : Ліра-К, 2014. 760 с.
7. Красавчикова Л. О. Личная жизнь граждан под охраной закона. М. : Юрид. лит., 1983. 160 с.
8. Дробышевская Т. В. Личные неимущественные права граждан и их гражданско-правовая защита : моногр. Красноярск : Красноярск. гос. ун-т, 2001. 131 с.

Одержано 30.10.2019

УДК 343.14

Оксана Мирославівна ХОМИН,

аспірантка Харківського національного університету внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ У СУДОВОМУ РОЗГЛЯДІ ПРОВАДЖЕННЯ ПРО ЕКОНОМІЧНІ ЗЛОЧИНИ, ВЧИНЕНІ ОРГАНІЗОВАНОЮ ГРУПОЮ

Використання у кримінальному судочинстві спеціальних знань має важливе значення в одержанні доказової інформації. У юридичній літературі поняття «спеціальних знань» є дискусійним. Так, Л. В. Лазарева «спеціальними знаннями» вважає знання з різних галузей науки, отримані в межах професійної освіти, що містять знання теорії, навчання та вміння [1, с. 22]. Як правильно зазначає М. Г. Щербаковський, спеціальні знання – це систематизована інформація з різних галузей теоретичної та практичної діяльності, крім права, котру набувають в результаті професійного або самостійного навчання й досвіду з певної спеціальності, застосовують на основі умінь і навичок у процесуальній або непроцесуальній формах із метою збирання (формування), дослідження, перевірки доказів, установлення підстав для прийняття уповноваженими особами процесуальних, організаційних і тактичних рішень у судочинстві. Точний зміст, форма та ціль реалізації спеціальних знань залежать від функцій конкретного учасника судочинства, який їх використовує [2, ст. 184–192].

Специфіка судового розгляду проваджень про економічні злочини, вчинені організованими групами, потребує від судді планування у підготовчому провадженні низки організаційних заходів, пов'язаних із дослідженням доказів, зокрема, залучення спеціалістів. Суддям доцільно планувати участь спеціаліста-бухгалтера при дослідженні документів. Оскільки, як свідчить судова практика, саме документи є основним джерелом інформації про вчинення економічного злочину. Спеціаліст може надати інформацію про ознаки інтелектуальної чи матеріальної підробки в документах, що досліджуються у суді.

Так, у судовому розгляді провадження про контрабанду судді для огляду речових доказів в порядку ст. 357КПК необхідно залучати спеціаліста товарознавця, криміналіста, спеціаліста митного оформлення, митного контролю та інших.

Важливе значення для судового розгляду економічних злочинів, вчинених організованими групами має залучення спеціалістів в сфері телекомунікаційних засобів, а саме програміста з прикладних програм, інженера-електроніка, спеціаліста із засобів зв'язку інших. Зазначені спеціалісти відповідно до вимог ст. 356 КПК можуть бути допитані в якості експертів, якщо вони проводили техніко-комп'ютерну експертизу, або залученні для дослідження звуко- і відеозаписів (ст. 359 КПК).

Відповідно до ст. 360 КПК судді мають право одержувати консультаційну допомогу спеціалістів, тобто використовувати усні консультації або письмові роз'ясненнями спеціаліста, надані на підставі його спеціальних знань.

Для роз'яснення висновку експерта, який проводив фінансову, економічну експертизу інші, судді доцільно при підготовці до судового розгляду провадження планувати допиту експерта (ст. 356КПК). Під час допиту експерта сторони задають йому питання в межах його компетенції та відповідно до предмета експертизи, інші запитання, що стосуються достовірності висновку.

Вважаємо, що у судовому розгляді проваджень про економічні злочини, вчинені організованими групами, судді використовують наступні форми спеціальних знань:

- залучення спеціалістів до участі в судових процесуальних діях;
- консультаційна допомога;
- залучення спеціалістів при дослідженні доказів;
- призначення судових експертів;
- залучення спеціалістів під час проведення судового провадження у режимі відеоконференції.